

Dichter bij
**Meester
Bart**

Met bijdragen van o.a.
James Worthy, Akwasi en Aya Sabi

**PEPPER
BOOKS**

NUR 302/GGP31801

BISAC EDU042000

© Pepper Books

© 2018 tekst: Bart Ongering, Akwasi, Clarice Gargard, Sander de Hosson,
Massih Hutak, René Kneyber, Anke Laterveer, Aya Sabi, Schiavone Simson en James Worthy

Vormgever omslag: Mariska Cock

Omslagbeeld: Matthijs Immink

Opmaak binnenwerk: Studio L.E.O.

Auteursfoto: Matthijs Immink

Alle rechten voorbehouden, inclusief het recht van reproductie in zijn geheel of in
gedeelten, in welke vorm dan ook.

pepperbooks.nl

Volg Meester Bart op:

Facebook.com/meesterbartschrijft

Twitter @meesterbart

Instagram @bartongering

*Voor mijn leerlingen
en een beetje voor de rest*

Inhoud

Voorwoord	15
Tram 9	23
<i>Bart Ongerling</i>	
Romana	25
<i>Bart Ongerling</i>	
Oma's lach blijft voor altijd	26
<i>Bart Ongerling</i>	
Ongetiteld	29
<i>Bart Ongerling</i>	
De kring	30
<i>Akwasi</i>	
Arzu	36
<i>Bart Ongerling</i>	
Kinderdromen	37
<i>Bart Ongerling</i>	
Lentesnieuw	40
<i>Bart Ongerling</i>	
Chalisa & Miriam	43
<i>Bart Ongerling</i>	
Wat ik als kind leerde en later vergat	44
<i>Aya Sabi</i>	
Jorn	49
<i>Bart Ongerling</i>	
Zwart	50
<i>Bart Ongerling</i>	
Verdwaald in niemandsland	54
<i>Bart Ongerling</i>	
Sem	57
<i>Bart Ongerling</i>	

Levenslessen	58
<i>Sander de Hosson</i>	
Van kleur bewust	62
<i>Bart Ongerling</i>	
Invaller	65
<i>Bart Ongerling</i>	
Nooit heb ik haar Marie-José kunnen noemen	68
<i>Bart Ongerling</i>	
William	71
<i>Bart Ongerling</i>	
De angst om jezelf te zijn	72
<i>Clarice Gargard</i>	
Spiegels	78
<i>Bart Ongerling</i>	
Jorj en Maksem	81
<i>Bart Ongerling</i>	
Wanneer de liefde haar adem inhoudt	84
<i>Bart Ongerling</i>	
Amy	87
<i>Bart Ongerling</i>	
Iets leips	88
<i>Massih Hutak</i>	
Broederliefde	94
<i>Bart Ongerling</i>	
Ashwins ballade	97
<i>Bart Ongerling</i>	
Een stem voor mijn leerlingen	100
<i>Bart Ongerling</i>	
Lisa	103
<i>Bart Ongerling</i>	
Tweede thuis	104
<i>Schiavone</i>	
Minder man	107
<i>Bart Ongerling</i>	

Omdat je jarig bent	110
<i>Bart Ongerling</i>	
Michelle	113
<i>Bart Ongerling</i>	
Zadie	114
<i>Bart Ongerling</i>	
De oude meester Bart.	115
<i>René Kneyber</i>	
Sophie	121
<i>Bart Ongerling</i>	
Een leerling als Rens zal ik nooit in de klas hebben.	122
<i>Bart Ongerling</i>	
Vereeuwigd geluk in een zelfportret	125
<i>Bart Ongerling</i>	
Aisha	128
<i>Bart Ongerling</i>	
Een klein groot mens	129
<i>Anke Laterveer</i>	
Slotlied	135
<i>Bart Ongerling</i>	
Fin	138
<i>Bart Ongerling</i>	
Lourdes & John	141
<i>Bart Ongerling</i>	
Een echte leraar maakt een bosbrand van een kind	142
<i>James Worthy</i>	
Denzel	145
<i>Bart Ongerling</i>	
De liefde van Leiden	146
<i>Bart Ongerling</i>	
Festival.	149
<i>Bart Ongerling</i>	
Dankwoord	153

Voorwoord

Ik ben best kritisch op mijn lesgeven. Situaties waarna ik me schaamde over mijn houding ten opzichte van een leerling, of een klas. Gelegenheden waarin ik tekortschoot in mijn pedagogisch handelen. Of lesuren waarin ik te veel bezig was met het draaien van mijn voorbereide les, zonder de specifieke wens van de leerlingen te zien. Lessen waarin ik geen goede voorbereiding had getroffen. Dat soort momenten kwam regelmatig voor toen ik in het schooljaar 2008-2009 voor het eerst echt voor de klas stond; maar nu, een kleine tien jaar verder, nog net zo goed. Wanneer na zestig minuten de schoolbel klinkt, de leerlingen uit het lokaal lopen op weg naar hun volgende les, hun pauze of hun leven buiten de school, neem ik even de tijd om te kijken wat er goed en wat er helemaal niet zo goed ging. Heel lang hoeft dat reflecteren niet te duren, maar ook na tien jaar wil ik dat

mijn lessen beter worden en ik hoop over nog eens tien jaar hetzelfde te kunnen zeggen.

Het schrijven is langzaam mijn leven in geslopen, hoewel ik altijd al genoot van taal. Dankzij mijn blog mocht ik columns schrijven voor de kranten *Spits* en *Trouw*. Later leidde dat tot een boek, met daarin mijn beste stukken: *Meester Bart op zijn best*, mijn eerste bundel, die in november 2016 verscheen. Met zo'n titel moet je ook willen dat de lezers er goed geschreven stukken in kunnen vinden. Zo ben ik stiekem best een beetje trots op *Rust*, een column die ik schreef naar aanleiding van een ontmoeting met Eric, een leerling die ik een jaar of zes eerder in mijn klas had. Of bijvoorbeeld *Was u ooit kind?*, een verslag van een invalles die ik gaf aan een eerste klas, daar had ik er best meer van willen schrijven. Achteraf loont het zich om gelukkig te zijn met de stukken die ik schrijf.

Naast mijn columns schrijf ik ook poëzie en fictie. Het onderwerp van mijn nog te verschijnen debuutroman, dat wil ik best al verklappen, is niet het onderwijs. Vooruit, het raakt aan het onderwijs, maar gaat voorbij aan mijn lesgeven.

Toen ik een jaar of vijftien was, begon ik met het schrijven van gedichten. Soms een wat langer gedicht, soms een van niet veel meer dan vier regels; over mijn gevoel, over de liefde, over het gemis ervan, over de onzekerheden waarmee ik worstelde. Ik bewaarde ze in een schriftje dat ik helaas niet meer kan vinden. Nu, twintig jaar later, schrijf ik nog steeds gedichten, en ze zijn nog niet eens heel veel anders dan de gedichten die ik als kind schreef, hoewel ze nu gericht zijn

aan mensen die ik liefheb. Zo schrijf ik ook gedichten over en aan leerlingen en oud-leerlingen die ik af en toe nog tegenkom, maar veel minder vaak dan ik zou willen. Een aantal van deze gedichten heb ik opgenomen in deze bundel. Misschien raadt u het al: de titel van dit boek relateert ook aan de gedichten die ik erin heb opgenomen, en laten u als lezer weer net een beetje dichter bij mij als schrijver en als mens komen.

Er zijn best heel wat mensen van wie ik veel leer, of wiens schrijven ik waardeer. Het leek me geweldig om een aantal van hen te vragen om een stuk over hun ideeën over en ervaringen met school te schrijven. Zelf vond ik het een ingewikkelde, grote opdracht: Hoe vat je jouw visie op het onderwijs samen in een stuk dat 500 tot 1000 woorden telt? Ik mag dan ook van bijzonder geluk spreken dat de negen auteurs die ik benaderd heb, fantastische werken hebben aangeleverd. Dit maakt mijn boek ook hun boek.

Zo schreef James Worthy aan de hand van de boekpresentatie van mijn eerste bundel het geweldige *Een echte leraar maakt een bosbrand van een kind*. Een persoonlijk stuk waarin hij terugkijkt op onze ontmoeting, en waarin hij, wat mij betreft, de kern van het pedagogische aspect in het onderwijs haarfijn vastlegt. Een stuk om bijzonder trots op te zijn.

Ook Anke Laterveer heb ik als mens en als auteur bijzonder hoog zitten. Ik ken Anke als een open persoonlijkheid die

in haar schrijven veel mensen hulp biedt, of aanzet tot het zoeken van een luisterend oor of professionele hulp. In *Juf Marijke* beschrijft ze haar waardering voor haar juf vanuit zichzelf als elfjarig meisje. Iedereen heeft wel les gehad van een juf Marijke, denk ik.

Voor jongeren is het van bijzonder groot belang dat zij zich kunnen relateren aan de docent die hun lesgeeft. De stukken van Massih Hutak gaan vaak over zijn oprechte liefde voor de jongeren in Amsterdam-Noord, een groep die door alle stigma's nauwelijks dezelfde kansen geniet als de groep witte jongeren van hoogopgeleide ouders. Wat dat betreft heeft het onderwijs nog een grote slag te maken. Massih en ik hebben nog een passie die we delen, en dat is hiphop. Hiphop is poëzie, en talig vaak enorm interessant. Een muziekstroming die geliefd is bij veel jongeren omdat rappers de taal spreken die jongeren begrijpen. In *Iets leips* blikt Massih terug op het bestaan dat hij had voordat hij een groot cadeau kreeg: de tijd om les te mogen geven aan zijn jongeren in Amsterdam-Noord. Hij schrijft dit voortreffelijk op.

Eind vorig jaar las ik *Verkruimeld land*, het romandebuut van Aya Sabi. Aya schrijft zo verschrikkelijk mooi dat haar taal even dicht bij poëzie als bij de werkelijkheid blijft, al neemt ze me als lezer mee naar plekken waar ik alleen maar van kan dromen. Ze was enthousiast toen ik haar benaderde met de vraag of ze een stuk voor deze bundel wilde schrijven en ik heb haar beloofd dat ik haar bijdrage pas zal lezen op het

moment dat ik de bundel in mijn handen heb. Ik durf te beloven dat *Verkruiemeld land* een boek is dat je nog wilt herlezen, de zinnen die Aya schrijft verdienen het.

In de twee jaar dat ik voor *Trouw* schreef, had ik de eer om mijn column te delen met René Kneyber. Ik ontmoette René een aantal jaren terug tijdens een studiedag op mijn school, en had daar het geluk om bij zijn indrukwekkende presentatie aanwezig te zijn. René heeft me in de tijd waarin ik samen met hem voor *Trouw* schreef onbewust geleerd om vanaf me-taniveau naar het onderwijs te kijken, om zo het onderwijs voor iedereen toegankelijk te maken. In *De oude meester Bart* legt hij de vergelijking tussen mij en Janusz Korczak, een schrijver die mij voor René's column nog niet bekend was. Ik ben letterlijk stil geworden van de lovende woorden in zijn stuk, het doet wat met je als een gerespecteerd columnist zijn waardering voor mijn lesgeven en voor mijn columns durft te beschrijven.

Wellicht kent u Akwasi van zijn tafelheerschap bij *De Wereld Draait Door*. Misschien kent u hem van zijn aandeel in de rapformatie Zwart Licht. Misschien kent u hem van zijn column in *NRC Handelsblad*, die hij in de zomer van 2016 had. Akwasi is een bijzonder getalenteerde man die ik hoog heb zitten. Iemand in wie ik veel van mijn leerlingen herken. Ooit was hij leerling op de school waar ik lesgeef; hij schrijft hierover in *De kring*. Op de Open Schoolgemeenschap Bijlmer wordt vanuit de kring lesgegeven, wat veel meer dan een

werkvorm is. Het is een manier om dicht bij de leerlingen te staan en de leerlingen op gepaste afstand dicht bij elkaar te laten zijn. De kring waarin de basis gelegd wordt voor een les, voor een schooljaar, voor vriendschap, voor wederzijdse waardering. In zijn stuk reflecteert Akwasi op meester Blond, zijn mentor destijds, wie het lesgeven erg zwaar viel; en op het vak GAM, waarvan, als ik Akwasi moet geloven, het jammer is dat dit vak niet meer bestaat. Belangrijker nog misschien, Akwasi schrijft dat hij van zijn vader leerde dat hij niet de norm is van de gewone Nederlander. Een *important* stuk, waarvan ik erg blij ben dat ik het in dit boek heb mogen opnemen.

Ook ben ik vereerd om in mijn bundel een stuk van Schiavone op te nemen, een *spoken word* artiest die in de buurt van mijn school is opgegroeid. Ze is scherp in haar uitingen. In haar bijdrage *Tweede thuis* blikt ze terug op haar schooltijd, niet eens zo lang geleden. Docenten die ruimte bieden voor zelfliefde en verdriet en om even niet goed te kunnen presteren, zijn de docenten die haar middelbareschooltijd mooi hebben gemaakt. Een bijzondere ode.

Als er iemand mooi over zijn werk schrijft, is het Sander de Hosson. Een jaar geleden maakte ik kennis met de stukken over zijn werk als longarts. Schrijven over de dood is niet makkelijk en eigenlijk nooit mooi, maar Sander weet te raken. Met het volle respect voor zijn patiënten beschrijft hij het ziek-zijn en het uiteindelijke sterven, op een manier die

me intrigeert. In zijn bijdrage *Levenslessen* beschrijft hij een moment uit zijn middelbareschooltijd waarin rouw en trots samenkwamen. Op die dag, toen hij zag dat het open kunnen spreken over de dood iets is waarvoor ruimte moet worden geboden, vond hij de springplank naar zijn leven als longarts. Ik werd er stil van.

Ik leer ontzettend veel van Clarice Gargard: filmmaker, journalist en columnist. In haar stukken voor *NRC Handelsblad* beschrijft ze feilloos de lagen van culturele identiteit. Clarice is bijzonder eerlijk en direct en zal te allen tijden thema's als racisme en vrouwenonderdrukking bespreekbaar maken. In haar openheid blijft ze mensen motiveren om te luisteren naar de stem waarnaar veel te lang niet geluisterd is. In haar bijdrage aan deze bundel kijkt ze terug op haar tijd op de middelbare school, haar opvoeding destijds en de rebellie die ze had tegen het autoritaire van school. Al in deze tijd worstelde Clarice met de gedachte om te veel en tegelijk niet genoeg te zijn, naar de woorden van poëet Nayyirah Waheed. Het is een bijzonder mooie en open bijdrage die ze voor mijn boek geschreven heeft. Momenteel werkt Clarice aan haar debuutroman, waarop ik stiekem niet langer wil wachten.

Nu ik de laatste hand leg aan het binnenwerk van deze bundel, voelt het alsof dit boek me weer een stuk verder helpt om een betere leraar te worden. Misschien wel juist door de bijdragen van mijn negen medeschrijvers.

De situaties die ik beschrijf berusten wederom op waarheid, maar om de privacy van mijn leerlingen te waarborgen, heb ik gefingeerde namen gebruikt.

Ik wens u veel leesplezier.

Bart Ongerling

Amsterdam, januari 2018

Tram 9

Bart Ongerling

Het is een regenachtige dinsdag in mijn vakantie. Ik zit in tram 9 richting het Tropenmuseum. Voor mij zit een vrouw met haar dochter, niet veel ouder dan een jaar of zeven. De benen van het meisje bungelen in de lucht en enthousiast benoemt het meisje alles wat ze ziet. Haar moeder geeft alsmaar korte antwoorden, zonder echt aandacht te hebben voor haar kind, dat in een fase zit waarin ze vooral meer van alles wil weten. Waar het meisje interesse in de grote wereld toont, beperkt haar moeder haar belangstelling tot haar telefoon.

Ik kijk door het raam naar buiten en zie de waterdruppels tegen het raam naar beneden glijden. Ik denk aan vroeger, aan de soms ellenlange autoritten op weg naar familie of soms

voor een bezoek aan een museum. Zo kan ik me herinneren dat we ergens naar een expositie van het werk van Piet Mondriaan gingen. De werken van Piet Mondriaan wisten me altijd te verwonderen. Iedereen kon met rood, geel en blauw een tekening maken, maar Mondriaan werd er bekend mee. Piet Mondriaan, meester van de kleuren. Eenmaal thuis ging ik aan de slag met dezelfde kleuren en dezelfde vlakken, maar zo recht als de lijnen van Mondriaan kreeg ik ze nooit. Een kunstenaar werd ik niet, een meester werd ik wel.

Ik luister naar de vragen die het meisje aan haar moeder stelt. In het hoofd van het meisje schijnt de zon terwijl het buiten steeds harder gaat regenen. Haar ziel nog onbewolkt en haar ogen die als antennes dienen om zo veel mogelijk te leren van de wereld waarin zij nog mag spelen. Met haar vinger volgt ze de druppels die aan de andere kant van het raam naar beneden glijden. Ze maakt onzichtbare tekeningen met haar vingers en tekent kunstwerken die alleen zij kan zien. Voor mij in de tram zit een toekomstig kunstenaar.

De tram stopt. Het meisje en haar moeder lopen voor mij de tram uit. Stiekem hoop ik dat ze ook naar het museum gaan. Ik kijk ver de toekomst in. Twintig jaar terug zat ik in de tram achter een toekomstig kunstenaar. Over twintig jaar maakt dit meisje kunstwerken die voor de wereld nooit meer onzichtbaar zullen zijn.

Romana

Bart Ongerling

soms

denk ik terug aan je blik toen

onervaren voelde ik me wanneer jij voelde wat

je niet onder woorden wist te brengen

je hoopte op me want

ik zou die stilte wel voor je tenietdoen

maar ik deed niets

ik was de leraar niet die ik had moeten zijn

Oma's lach blijft voor altijd

Bart Ongering

Ik leg wat spullen klaar voor de klas die ik na de pauze heb, wanneer Demi het lokaal binnenloopt. Ik was haar mentor in de onderbouw. Sinds zij naar 3 havo is gegaan, geef ik haar geen les meer.

‘Meester, heeft u binnenkort weer een keer tijd voor mij?’

‘Binnenkort is misschien te ver weg als je met iets zit,’ zeg ik tegen haar. ‘Laten we straks in de pauze afspreken.’

Op haar gezicht verschijnt een voorzichtige lach; haar blik verraadde de behoefte aan een gesprek. We spreken af om samen te lunchen.

Vorig schooljaar praatte ik geregeld met Demi. Op een gegeven moment vertelde ze me dat haar oma aan Alzheimer lijdt.

Ik legde haar uit hoe haar oma de laatjes met herinneringen aan haar kleindochter niet meer open krijgt.

Demi vraagt nu of ik me nog kan herinneren dat haar oma dement is.

‘Zulke gesprekken vergeet ik niet snel,’ verzeker ik haar.

‘Nou, mijn oma is er nog steeds. Tenminste, voor zover ze mijn oma nog is. Iedere keer wanneer we bij haar op bezoek gaan, moet ik opnieuw vertellen wie ik ben. Ze is ook vergeten hoe ze moet lachen. Vroeger lachte ze altijd, maar dat zijn vooral herinneringen. Het klinkt misschien stom, maar dan heb ik liever dat ze dood is.’

‘Dat is niet zo gek,’ zeg ik. ‘Misschien is je oma bang voor de dood.’

‘Klopt. Mijn ouders zijn ook bang voor de dood. Maar dan denk ik: hoe kun je bang zijn voor de dag dat je geen verdriet meer hoeft te hebben? Soms, wanneer ik moet lachen, voel ik me schuldig omdat mijn oma dat niet meer kan.’

Aan de ketting die Demi draagt hangt een oude foto van haar oma.

‘Jullie hebben dezelfde lach,’ vertel ik Demi.

‘Misschien zei ze daarom altijd dat ze mijn lach zo mooi vond.’

Ik kijk naar de twinkeling in haar ogen ondanks het verdriet om haar oma. Kinderen hebben de gave in alles iets moois te zien, iets wat wij op de weg naar onze volwassenheid verliezen. Hoelang is het geleden dat ik nog zo van het kleine kon genieten?

‘Je oma krijgt er gewoon nog een beetje leven bij totdat het op is. Wanneer ze doodgaat, huil je de eerste tranen om haar gemis. Daarna tekenen je tranen de fijne herinneringen die je aan je oma hebt, tot alleen haar lach overblijft.’

‘Weet u, ik ga gewoon niet meer verdrietig zijn. Misschien kan mijn lach ervoor zorgen dat ze de volgende keer weer weet wie zij écht is.’

‘Goed idee, Demi. Misschien hoef je dan niet terug naar vroeger om je oma te zien lachen.’

‘Oma’s lach blijft voor altijd.’